

Formosa: Norske investeringer bak Vietnams største miljøkatastrofe

Av Ingrid Stolpestad

Norsk-vietnamesere demonstrerer mot det de kaller Vietnams største miljøkatastrofe i moderne tid. Store utslipp fra et stålverk har ødelagt mer enn 200 km av Vietnams kyst, og rammet fiskebaserte samfunn hardt. Norske interesser er involvert.

6. april 2016 begynte enorme mengder fisk å skylles i land langs kysten av Vietnam¹. I løpet av april ble 115 tonn fisk skylt i land langs en kyststrekning på 200 km.² Flere hvaler strandet også ved kysten og døde.³

Taiwansk stålverk står bak

Mistanken fra befolkningen ble tidlig rettet mot et stålverk i Ky Anh-distriktet, drevet av taiwansk-eide Formosa Ha Tinh Steel. Dette er et selskap i den taiwanesiske Formosa-gruppen (for mer om selskapsstrukturen til Formosa Plastics, se under).⁴ Først i november 2016, syv måneder senere, offentliggjorde vietnamesiske myndigheter at det var utslipp fra dette stålverket, som inkluderte giftstoffer som cyanid og fenol, som var årsaken til katastrofen. Stålverket Formosa Ha Tinh Steel var Vietnams største utenlandske direkteinvestering da konstruksjonen startet i 2012. Stålverket startet driften i desember 2015.

Ødeleggelsene førte til store protester, noe som er uvanlig i ettpartistaten Vietnam, hvor media er kontrollert og demonstrasjoner forbudt. Saken har dermed blitt svært politisk betent i landet.

Rammer minst 200 000 mennesker

Utslippene har ødelagt store deler av det marine økosystemet, og giftstoffer har samlet seg på havbunnen i området. Fisk, reker, korallrev og annet liv i havet har dødd. Dette vil ha langsiktige konsekvenser: Vietnamesiske myndigheter sier at det vil ta rundt ti år før skadene gjenoprettes.⁵ Lokale aktivister mener at det vil ta enda lenger tid.⁶ Vietnams statsminister Nguyễn Xuân Phúc kalte ødeleggelsene i det marine økosystemet for den mest alvorlige miljøødeleggelsen Vietnam noen gang har sett (mai 2016).⁷

Forurensningen rammet ikke bare miljø og dyreliv, men gikk også ut over menneskers arbeid og økonomi i fire provinser, hvor svært mange mennesker og samfunn er avhengig av fiske.⁸ Katastrofen er anslått å ha ødelagt levebrødet til minst 200 000 mennesker, inkludert 41000 fiskere.⁹

¹ <http://www.reuters.com/article/us-vietnam-environment-formosa-plastics-idUSKBN1782GJ>

² Rapport: *Environmental justice for Vietnam*. Vinh Diocese Working Group Supporting Formosa Victims. April 2017. www.thamhoaformosa.com (Rapporten ikke tilgjengelig via nett – tilgjengelig via *Framtiden I våre hender*).

³ <https://globalnyt.dk/content/tonsvis-af-fisk-doer-paa-mystisk-vis-i-vietnam>

⁴ <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/vietnam/massiv-fiskedoed-foerer-til-protester-i-vietnam/a/23685321/>

⁵ <http://www.reuters.com/article/us-vietnam-environment-formosa-plastics-idUSKBN15A1KG>

⁶ Rapport: *Environmental justice for Vietnam – Diocese Working group supporting Formosa Victims*

⁷ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-05-04/fish-death-crisis-prompts-vietnam-to-probe-waste-water-pipes>

⁸ <http://www.reuters.com/article/us-vietnam-environment-formosa-plastics-idUSKBN15A1KG>

⁹ <https://apnews.com/2755bc884d0a4a37b9ccab02ad05e759/vietnam-says-pollution-taiwan-company-affected-200000>

I følge en rapport publisert april 2017 ble 263 000 jobber rammet. I de hardest rammede provinsene i Quang Binh og Ha Tinh, opplevde 83 % av befolkningen redusert inntekt i etterkant av katastrofen. I oktober 2016 hadde turistinntekter langs den sentrale kysten opplevdd en nedgang på 70 – 90 %.¹⁰ I Ha Tinh-provinsen ble det rapportert om at flere barn ikke dukket opp på starten av skoleåret i og med at familien ikke lenger hadde råd til å betale skolepenger.¹¹ Imidlertid hevder aktivister at ulykken har konsekvenser for langt flere, og snakker om at opp mot en million mennesker er rammet. I og med at fiske er den økonomiske grunnsteinen i mange av disse samfunnene, er det naturlig å tenke seg at Formosa-utslippet lammet andre binæringer, som transportnæring, turismenæring, saltnæring og sjømatoppdrett. Dette kan også strekke seg til mange flere provinser enn de kystprovinsene som er blitt direkte rammet.¹²

På grunn av vietnamesiske myndigheters kontroll av media, kan tilgang på uavhengig informasjon om Formosa-saken være vanskelig tilgjengelig. Imidlertid publiserer mange vietnamesere som har engasjert seg i saken, jevnlig informasjon på Facebook og andre sosiale medier. Framtiden i våre hender har vært i kontakt med norsk-vietnamesiske Yen Chantel Tran, som koordinerer engasjementet i det norsk-vietnamesiske miljøet i Formosa-saken. Hun får sin informasjon fra lokalbefolkning i de rammede områdene i Vietnam.¹³

Kompensasjon uteblir

Etter at myndighetene offentliggjorde at det var utslipp fra Formosa Ha Tinh Steel som stod bak katastrofen, beordret de Formosa til å be om unnskyldning og betale 500 millioner amerikanske dollar i kompensasjon til 200 000 mennesker i lokale fiskesamfunn. Pengene skulle gå via myndighetene til de berørte i lokalsamfunnet. Imidlertid mener kritikere at pengene ikke er nok til å dekke skadene, og at erstatningen ikke har kommet frem.¹⁴¹⁵

- Erstatningen skal gå via myndighetene til de berørte i lokalsamfunnet. Men folk har ikke sett mye til disse pengene. Noen familier forteller at de har fått utlevert fem kilo ris – som viste seg å være rått, sier Tran.

Mener fabrikken fortsatt forurensrer

- Formosa fortsetter å forurense. Det er ikke kommet noen regulering eller krav som sikrer at forurensningen stanser, sier hun. Tran forteller videre at publikums tilgang på det enorme området rundt fabrikken er begrenset. Dette forhindrer uavhengige fagfolk å ta prøver.

- Vanlige fagfolk kan ikke komme til for å teste vann og utslipp. I begynnelsen tilbød flere aktører, i USA og Europa, å komme inn og se på saken, men de ble nektet av myndighetene. Dermed er det vanskelig å få tatt uavhengige prøver, sier Tran, som også forteller at lokalbefolkningen er bekymret for at giftstoffene som slippes ut kan ha negative helseeffekter for dem.

¹⁰ Rapport: Environmental justice for Vietnam – *Diocese Working groupd supporting Formosa Victims*

¹¹ <https://www.forbes.com/sites/davisbrett/2016/11/16/polluting-factory-behind-vietnams-mass-fish-deaths-gets-all-clear/#38a12ab62675>

¹² Kilde: Yen Tran, intervju 30. mai 2017.

¹³ Yen Tran, intervju 30. mai 2017. Tran baserer sin informasjon på kontakt med informanter lokalt i Vietnam, i stor grad gjennom sosiale medier, som live-streaming gjennom Facebook. Tran har også skrevet en bloggpost om saken på plattformen <https://mrbloggen.com/2017/06/07/forbrytelser-mot-miljoet-er-forbrytelser-mot-menneskeheten/>

¹⁴ Rapport: Environmental justice for Vietnam – *Diocese Working groupd supporting Formosa Victims*

¹⁵ <https://www.forbes.com/sites/davisbrett/2016/11/16/polluting-factory-behind-vietnams-mass-fish-deaths-gets-all-clear/#38a12ab62675>

Protester og fengslinger

Lokalt har flere kirkesamfunn i områdene rundt fabrikkengasjert seg i saken. Tran trekker frem to prester, Dang Huu Nam¹⁶ og Nguyen Dinh Thuc, som har gått i bresjen for å få tatt saken til retten.

- I Ha Tinh-provinsen protesterer folk hver søndag og etterlyser pengene de skulle få som erstatning, sier Tran.

De som protesterer krever også at den økonomiske erstatningen øker slik at den reflekterer en realistisk beregning av skadene. I tillegg forteller Tran at aktivistene krever tiltak for det marine miljøet, rensing av giftstoffer i sjø og vann, at Formosa stilles for en domstol, transparent styresett og at Formosa skal ut av Vietnam.

- Protestene begynte i mars. Men etter 2 – 3 ganger begynte unge som demonstrerte å bli slått og kastet i fengsel. Nå er folk mindre engasjerte, fordi de er redde, sier Tran.

I følge Tran har disse blitt forfulgt av myndighetene og er blitt utsatt for personangrep i pressen. Hun forteller også at flere har blitt fengslet. Den katolske presten Nguyen van Ly, kjent for sitt engasjement for menneskerettigheter, har engasjert seg i Formosa-saken. Han har blant annet bedt om fredelige demonstrasjoner.¹⁷

Parallelt som saken har ført til en økning i demonstrasjoner i Vietnam, har man også sett mer vold fra myndighetene. Mange som har protestert har blitt arrestert, og utsatt for politivold. Et eksempel på en arrestasjon av en aktivist er den vietnamesiske bloggeren Bach Hong Quyen, som har engasjert seg i Formosa-saken, og vært kritisk til myndighetenes håndtering. Han ble arrestert i april 2017.¹⁸ I og med at vietnamesiske medier i stor grad er kontrollert av myndighetene, spiller sosiale medier en avgjørende rolle. Facebook er blitt den viktigste kanalen til å spre opplysninger.¹⁹

Yen Chantel Tran holder myndighetene ansvarlige for ødeleggelsene.

- Denne type forurensning kan skje på grunn av mye korrupsjon i statsapparatet, politisk samarbeid mellom kommunistpartiet i Vietnam og Kina samt dårlige miljøreguleringer. Dette er bare en av flere miljøkatastrofer i Vietnam, mener Tran.

¹⁶ Videoblogg fra Dang Huu Nam: <https://www.youtube.com/watch?v=z3uQnwkNjyg>

¹⁷ Kilde: Yen Tran, intervju 30. mai 2017.

¹⁸ <http://www.rfa.org/english/news/vietnam/warrant-05052017145136.html>

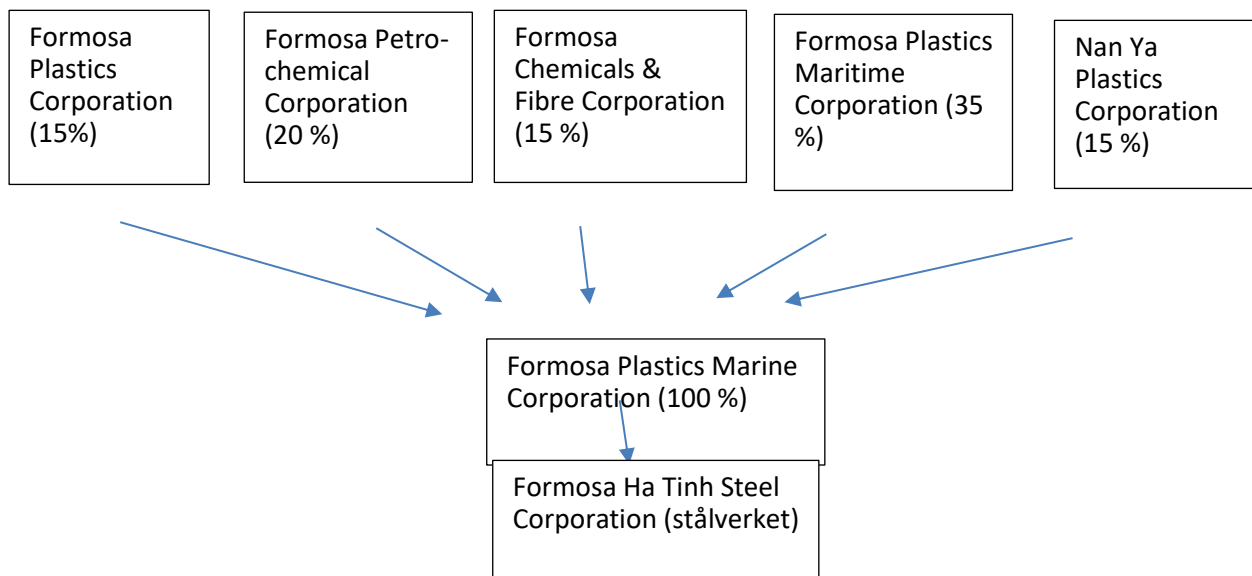
¹⁹ Kilde: Yen Tran, intervju 30. mai 2017..

Norske investeringer

Formosa Ha Tinh Steel Corporation er 100 % eid av taiwanske Formosa Plastics Marine Corporation. Dette selskapet igjen har fem eiere: Formosa Plastics Corporation (15 %), Formosa Petrochemical Corporation (20 %), Formosa Chemicals & Fibre Corporation (15 %), Formosa Plastics Maritime Corporation (35 %) og Nan Ya Plastics Corporation (15 %).²⁰ Alle disse fem selskapene er taiwanske og en del av Formosa Plastics-gruppen.²¹ **Det er på dette nivået at vi finner norske investeringer.** Det er med andre ord ikke en direkte, synlig kobling mellom Formosa Ha Tinh Steel Corporation, altså stålverket som stod for utslippene, og de norske investeringene. Dette er informasjon som ligger skjult i eierstrukturen.

Figur 1: Selskapsstruktur Formosa Ha Tinh Steel Corporation

Oljefondets investeringer

Oljefondet har investert over 3, 5 milliarder kroner i tre av de fem selskapene som eier Formosa Plastics Marine Corporation.²²

Tabell 1: Oljefondets investeringer

Navn morselskap	Eierandel av Formosa Plastics Marine Corp	2016
Formosa Plastics Corp	15 %	1 418 530 399
Formosa Petrochemical Corp	20 %	627 779 826
Formosa Chemicals & Fibre Corp	15 %	1 484 933 767
Sum	50 %	3 531 243 992

²⁰ Kilde: Orbis

²¹ <http://www2.fpg.com.tw/html/eng/org.htm>

For investorer kan det være verdt å merke seg at selskap tilknyttet Formosa Plastics Group også er blitt anklaget for miljøødeleggelser også i USA.

http://www.codepink.org/breaking_lavaca_bay_area_residents_announce_environmental_suit_against_formosa_plastics

²² Kilde: NBIM.no

Som vi ser av tabellen, er selskapene som oljefondet er investert i eiere av 50 % av Formosa Plastics Marine Corporation, som eier det stålverket som står for utslippene.

Om Formosa Plastics Group

Formosa Plastics Group er et taiwansk konglomerat som består av 43 selskaper. Selskapet er Taiwans største private selskap. Konglomeratet er bygget rundt Formosa Plastics Corp, som ble startet opp i 1954 og produserer råmateriale for plastikkprodukter. Selskapene i Formosa Plastics Group driver i dag innenfor en rekke industrier, inkludert tekstil, stålproduksjon, elektriske produkter, bioteknologi med mer. Formosa Plastics Group investerer i blant annet Taiwan, USA, Kina og Indonesia – i tillegg til Vietnam.¹

I løpet av det siste året har Formosa Plastics Group annonsert at de har planer om å øke investeringene i stålproduksjonen i Vietnam kraftig. Stålfabrikken Formosa Ha Tinh Steel er allerede Vietnams største utenlandske direkteinvestering (foreign direct investment).

Kilder:

<http://www2.fpg.com.tw/html/eng/his.htm>

<http://bizlive.vn/biznews/formosa-plans-to-pour-another-1-billion-into-vietnam-steel-project-2732668.html>

Norske fondsinvesteringer

Gjennom våre søk, har vi funnet at tre fond som tilbys norske kunder er investert i fire av de fem nevnte selskapene. Aktørene som tilbyr disse fondene er KLP og Handelsbanken. Til sammen har fondene investert 134 941 509 NOK i fire av de fem selskapene.²³

Tabell 2: Norske fondsinvesteringer

Navn på fond	Selskap	Portfolio Weighting %	Verdi i NOK (kurs per 28. 4.17: 96,81)
Handelsbanken MSCI Emerging Mkt Index	Formosa Chemicals & Fibre	0,24	10 435 448,07
KLP Aksje Fremvoksende Markeder Indeks I	Formosa Chemicals & Fibre	0,23	21 273 799,00
KLP Aksje Fremvoksende Markeder Indeks I	Formosa Plastics Corp	0,28	26 378 898,00
Handelsbanken MSCI Emerging Mkt Index	Formosa Plastics Corp	0,30	13 079 885,83
Handelsbanken Kinafond	Formosa Plastics Corp	0,53	7 731 038,46
KLP Aksje Fremvoksende Markeder Indeks I	Nan Ya Plastics Corp	0,26	24 381 300,00
Handelsbanken MSCI Emerging Mkt Index	Nan Ya Plastics Corp	0,24	10 449 808,87
Handelsbanken Kinafond	Nan Ya Plastics Corp	0,28	4 131 176,03
KLP Aksje Fremvoksende Markeder Indeks I	Formosa Petrochemical Corp	0,09	8 806 706,00
Handelsbanken Kinafond	Formosa Petrochemical Corp	0,28	4 166 849,55
Handelsbanken MSCI Emerging Mkt Index	Formosa Petrochemical Corp	0,09	4 106 598,88
SUM NOK			134 941 508,70

²³ Kilde: Morningstar

Krav til norske myndigheter og investorer

Som dette notatet viser, er norske penger involvert i selskapene som står ansvarlige for de enorme ødeleggelsene i Vietnam.

På bakgrunn av denne informasjonen²⁴, krever Framtiden i våre hender følgende:

- At NBIM går inn i aktiv eierskapsdialog med Formosa-selskapene oljefondet er investert i og krever at selskapene rydder opp, og sørger for tilstrekkelig erstatning for de som er rammet
- At Etikkrådet behandler saken og vurderer uttrekk fra Formosa-selskapene oljefondet er investert i
- At de norske bankene som er investert i de aktuelle selskapene går i dialog med selskapene og krever erstatning, og vurderer mulighet for uttrekk.

²⁴ Vi viser her blant annet til:

Krav fra norsk-vietnamesere som demonstrerer i Oslo:

- Av norske myndigheter:
- Fordømme Formosas utslipp og oppfølgingen fra Vietnam
- Legge press på myndighetene i Vietnam – spesielt på MR
- Formosa må ut av Vietnam
- Formosa må erstatte skadene de har forårsaket
- Formosa må rense havet
- Oljefondet og andre investorer bør trekke investeringene sine og fordømme utslippet og håndteringen

Krav i underskriftskampanje «Petition to resolve the Formosa environmental disaster», koordinert av Vinh Diocese working group og signert av 193 000 personer:

- At taiwanske myndigheter ber Formosa oppføre seg ansvarlig, respektere miljøet og levebrødet til vietnamesere og lansere konkrete planer som vil løse katastrofen, rense området for miljøskadene og kompensere de berørte parter.
- At FN, EU, Verdensbanken og Asian Development Bank, samt internasjonale miljøorganisasjoner, ber vietnamesiske myndigheter ta ansvar for å gjenoppbygge miljøet og livene til ofrene for katastrofen.